

הלכות עבדים פרק ד

א. אִמָּה עֲבֵרִיָּה, הִיא הַקְטָנָה שֶׁמָכְרָה אָבִיהָ; וּמִשְׁתַּבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה, וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ בָּהּ רְשׁוּת, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָה.

ב. אֵף הַקְטָנָה שֶׁהִיא אֵילּוֹנִית בְּסִימָנֶיהָ, וְאִינָה רְאוּיָה לְהַבָּאת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יֵשׁ לְאָבִיהָ לְמָכְרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה. אָבִל הַטְּמֵטוֹם וְהָאֲנֶדְרָגִינוֹס אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא בְּדִין עֶבֶד עֲבָרִי, וְלֹא בְּדִין אִמָּה עֲבֵרִיָּה.

ג. אֵין הָאֵב רִשְׁאֵי לְמָכַר אֶת בְּתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָעֲנִי, וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ כְּלוּם לֹא קֶרֶקַע, וְלֹא מִטְּלָטְלִין, וְאֶפְלוּ כְּסוֹת שְׁעָלָיו; וְאֵף עַל פִּי כֹּפִין אֶת הָאֵב לְפִדּוּתָהּ אַחֵר שֶׁמָכְרָה, מִשּׁוּם פָּגַם מִשְׁפָּחָה. בָּרַח הָאֵב, אוֹ שְׁמַת, אוֹ שְׁלָא הָיָה לוֹ לְפִדּוּתָהּ הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתֵּצֵא.

ד. אִמָּה עֲבֵרִיָּה נִקְנִית בַּכֶּסֶף אוֹ בְּשׂוּוֹה כֶּסֶף, וּבִשְׁטָר. וְאִינָה נִקְנִית בַּפְּרוּטָה, מִפְּנֵי שְׁצָרֶיךָ לְקִנּוּתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיִין לְגִרְעוֹן, כְּדֵי שֶׁתִּגְרַע פְּדִיוֹנָה וְתֵצֵא.

ה. כִּיצַד בִּשְׁטָר כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנִּיר אוֹ עַל הַחֶרֶס בְּתֵי מְכֻרָה לָךְ, בְּתֵי קְנוּיָה לָךְ, וְנוֹתֵן בִּיד הָאָדוֹן; וּשְׁטָר אִמָּה עֲבֵרִיָּה, הָאֵב כּוֹתְבוֹ.

ו. אִמָּה עֲבֵרִיָּה עוֹבְדָת שֵׁשׁ שָׁנִים כְּעֶבֶד שֶׁמָכְרוּהוּ בֵּית דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי-יִמְכַר לָךְ אֶחֱיֶיךָ הָעֲבָרִי, אוֹ הָעֲבֵרִיָּה" (דְּבָרִים טו, יב); וְיוֹצֵאָהּ בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שֵׁשׁ, יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּעֶבֶד. וְאִם מֵת הָאָדוֹן אֵף עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ בֵּן, יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּנֹרָצָה: שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵף לְאִמָּתְךָ, תַּעֲשֶׂה-כֵּן" (דְּבָרִים טו, יז).

ז. וְכֵן מִגְרַעַת פְּדִיוֹנָהּ, וְיוֹצֵאָהּ; וְאִם כָּתַב לָהּ שְׁטָר שְׁחֵרוּר, וּמָחַל עַל הַשָּׂאָר יוֹצֵאָהּ חֲנָם כְּעֶבֶד.

ח. יִתְּרָה אִמָּה עֲבֵרִיָּה, שֶׁהִיא יוֹצֵאָהּ בְּסִימָנֶיהָ. כִּיצַד: כִּיּוֹן שֶׁהִבִּיאָהּ סִימָנִין, וְנַעֲשֶׂת נַעֲרָה יוֹצֵאָהּ לְחֵרוֹת בְּלֹא כֶּסֶף. אֶפְלוּ הִבִּיאָהּ סִימָנִין מֵאַחֵר יוֹם שֶׁלְקָחָהּ הָרִי זֶה יוֹצֵאָהּ לְחֵרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וְיוֹצֵאָהּ חֲנָם" (שְׁמוֹת כ"א, י"א): רָבָה לָהּ הַכְּתוּב יְצִיאָהּ אַחֲרֵת בְּחֲנָם, יִתֵּר עַל הָעֶבֶד; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוֹ שֶׁהִיא הִבָּאת סִימָנֶיהָ נַעֲרוֹת, וְתַחֲזוֹר לְרְשׁוּת אָבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְגֵּר, וְתֵצֵא מִרְשׁוּת אָבִיהָ.

ט. הִיָּתָה הַבֵּת אֵילּוֹנִית שְׂאִין לָהּ יָמֵי נַעֲרוּת, אֶלָּא יוֹצֵאָהּ מִקְטָנוּתָהּ לְבָגֵר כִּיּוֹן שֶׁבָּגְרָה, תֵּצֵא לְחֵרוֹת.

י. אֵין אִמָּה עֲבֵרִיָּה יוֹצֵאָהּ בְּרִאשֵׁי אֲבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא תֵצֵא, כְּצֵאת הָעֲבָדִים" (שְׁמוֹת כ"א, ז). וְכֵן עֶבֶד עֲבָרִי אִם הִפִּיל לוֹ שְׁנֹו אוֹ סִמָּה לוֹ עֵינוֹ, מִשְׁלֵם לוֹ כְּדִין הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת חוּבֵל.

יא. נִמְצָאתָ לְמַד שֶׁאִמָּה עֲבֵרִיָּה נִקְנִית בְּשְׁנֵי דְּבָרִים בַּכֶּסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר; וְקוֹנָה עֲצָמָהּ בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף, וּבִשְׁטָר שְׁחֵרוּר, וּבְמִיתַת אָדוֹן, וּבְסִימָנֶיהָ.

יב. יַעַד אוֹתָהּ הָאָדוֹן לַעֲצָמוֹ, אוֹ לְבָנוֹ הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הָאָרוֹסוֹת, וְאִינָה יוֹצֵאָהּ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, אֶלָּא בְּמִיתַת הַבַּעַל, אוֹ בְּגֹט; וּמִצּוֹת יַעוֹד קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת פְּדִיָּה.

יג. כיצד מצות יעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקדשת לי, הרי את מארסת לי, הרי את לי לאשה: אפלו בסוף שש סמוך לשקיעת החמה. ואינו צריך לתן לה כלום, שמעות הראשונות לקדושין נתנו. ונוהג בה מנהג אישות, לא מנהג שפחות. ואינו מיעד שתיים כאחת, שנאמר "יעדה" (שמות כא, ח).

יד. וכיצד מיעדה לבנו: אם היה בנו גדול, ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב אומר לה בפני שנים, הרי את מקדשת לבני.

טו. אין האדון מיעד אמה עבריה לא לו ולא לבנו, אלא מדעתה: אף על פי שכבר קבל אביה מעותיה, הרי הוא אומר "יעדה" (שמות כא, ח), מדעתה. ואם מת האדון אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי יצאת לחרות במיתת האדון.

טז. היעוד פארוסין, ואינו כנשואין; לפיכך אינו מטמא לה, ולא יורשה, ולא מפר נדריה עד שתכנס לחפה.

יז. "ואם שלש-אלה לא יעשה, לה" (שמות כא, יא) לא יעדה לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון כסף; ויצאה חנם בהבאת סימנין כמו שבארנו, יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה כעבד עברי.

יח. אין האדון יכול למכר אמה עבריה, ולא לתנה לאיש אחר, בין רחוק, בין קרוב. ואם מכר או נתן לא עשה כלום, שנאמר "לעם נכרי לא ימשל למכרה, בבגדו-בה" (שמות כא, ח). וכן עבד עברי אינו יכול למכרו לאחר, ולא לתנו. ויראה לי שלא הצריך הכתוב לאסר דבר זה באמה, אלא מפני שיש לו ליעדה לבנו; לפך נאמר "לעם נכרי לא ימשל למכרה".

יט. אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או על בנו קדושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד. כיצד: מוכר אדם את בתו לאביו שאף על פי שאין האדון יכול ליעדה לו, ראויה היא לבנו: שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכר את בתו לבנו מפני שאינה ראויה לאדון, שהרי היא אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

כ. יש לאדם למכר את בתו לפסולין, כגון אלמנה לכוהן גדול, גרושה וחלוצה לכוהן הדיוט: שאף על פי שהן בלאו, קדושין תופסין בהן.

כא. המקדש בתו כשהיא קטנה, ונתאלמנה או נתגרשה אינו יכול למכרה, שאין אדם יכול למכר את בתו לשפחות אחר אישות; אבל מוכרה לשפחות אחר שפחות.

כב. כיצד: מכרה לשפחות תחלה, ויעד אותה האדון, ומת האדון או גרשה וחררה לרשות האב כשהיא קטנה הרי האב מוכרה פעם שניה, אפלו לכוהן גדול. וכן אם נפלה לפני יבם מן היעוד, וחלץ לה אף על פי שהיא חליצה פסולה מפני שהיא קטנה, הרי נפסלה מן הכהנה, ויש לו למכרה לכוהן, הואיל וקדושין תופסין בה כמו שנתבאר.

כג. המוכר את בתו, ויצאת בשנים או ביוכל או בגרעון כסף, ועדין היא קטנה יש לו לחזר ולמכרה פעם שניה, כמו שאמרנו.

כד. המוכר את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר אם רצה

הָאָדוֹן לַיַּעַד, מֵיַעַד. וְאִם לֹא יַעַד הָאָדוֹן, לֹא לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ כְּשֶׁתֵּצֵא מִרְשׁוֹת אָדוֹן, יִגְמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ וְתַעֲשֶׂה אִשָּׁת אִישׁ.

כה. הַמּוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וּפָסַק עִם הָאָדוֹן עַל מִנַּת שְׁלֹא לַיַּעַד אוֹתָהּ; אִם רָצָה הָאָדוֹן לַיַּעַד, מֵיַעַד: שֶׁהִתְנָה עַל מָה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה; וְכָל הַמִּתְנָה עַל מָה שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה, תִּנָּאוּ בָטֹל.

הַלְבוֹת עֲבָדִים פָּרָק ה

א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנָה בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְקוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בְּשְׁלוֹשָׁה: נִקְנָה בַּפֶּסֶף, אוֹ בַשֹּׁטֶר, אוֹ בַּחֲזָקָה, אוֹ בַּחֲלִיפִין, אוֹ בַּמְּשִׁיכָה; וְקוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בַּפֶּסֶף, אוֹ בַשֹּׁטֶר, אוֹ בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים. וְעֶבֶד קָטָן הָרִי הוּא כְּבִהְמָה, וְנִקְנָה בַּמְּשִׁיכָה כְּמְשִׁיכַת הַבְּהֵמָה. וְכֹכֵר בְּאֶרְנוֹ בַּתְּחִלַּת סֵפֶר זֶה, כָּל הַדְּרָכִים שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בָּהֶן.

ב. כִּי־צִד קוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בַּפֶּסֶף: כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶחָד לְרַבּוֹ מַעוֹת וְאָמַר לוֹ, עַל מִנַּת שִׁי־צֵא עֲבָדְךָ בָּהֶם לְחֵירוֹת כִּי־וְנָן שְׁקִבֵּל הָרַב הַפֶּסֶף אוֹ שׁוּוֹה פֶסֶף, יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת. וְאִינוּ צָרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד שְׂזִכּוֹת הִיא לוֹ, וְזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בַּפְּנִיּוֹ.

ג. וְכֵן אִם נָתַן אֶחָד לְעֶבֶד מַעוֹת וְאָמַר לוֹ, עַל מִנַּת שֶׁתֵּצֵא בָּהֶם לְחֵירוֹת אִם רָצָה הָאָדוֹן וְקִבֵּל הַמַּעוֹת, יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת; וְאִם לֹא רָצָה, לֹא קִנָּה הָעֶבֶד הַמַּעוֹת, שְׁלֹא נָתַן לוֹ, אֲלֵא עַל מִנַּת שִׁי־צֵא בָּהֶם לְחֵירוֹת. וְאֶחָד הַפֶּסֶף אוֹ שׁוּוֹה פֶסֶף, כִּי־וְנָן לְקִנּוּתוֹ כִּי־וְנָן לְהַקְנוֹת עַצְמוֹ לוֹ.

ד. כִּי־צִד בַּשֹּׁטֶר: כָּתֹב לוֹ עַל הַנִּיר אוֹ עַל הַחֶרֶס, הָרִי אֶתָּה בֶּן חוּרִין, אוֹ הָרִי אֶתָּה שְׁלַעֲצֻמָּךְ, אוֹ אֵין לִי עֶסֶק בָּךְ, וְכָל כִּי־וְצֵא בְּעֵנִין זֶה, שְׂזָה הוּא גּוֹפּוֹ שְׁלֵגֶט שְׁחִירוֹר, וּמָסַר לוֹ אֶת הַשֹּׁטֶר בַּפְּנִי שְׁנֵי עָדִים, אוֹ שְׁהִיוּ הָעָדִים חֲתוּמִים בּוֹ וּמָסְרוּ לוֹ כִּי־וְנָן לְכִי־וְנָן הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת, שֶׁהָרִי גִטּוֹ וְיִדּוֹ בְּאֵין כְּאֶחָת.

ה. אָמַר לוֹ שְׁלֹא בְּכָתֹב, הָרִי אֶתָּה בֶּן חוּרִין, הָרִי אֶתָּה שְׁלַעֲצֻמָּךְ אֶף עַל כִּי שֶׁהָעִיד עָלָיו עָדִים בְּבֵית דִּין, וְאֶף עַל כִּי שֶׁקִּנָּה מִיָּדוֹ עָדִין לֹא נִשְׁתַּחֲרַר: שְׁאֵין הָעֶבֶד יוֹצֵא לְחֵירוֹת, אֲלֵא בַּפֶּסֶף אוֹ בַּשֹּׁטֶר אוֹ בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים. וְהַכּוֹתֵב לְשַׁפְּחָתוֹ הָרִי אֶת מַתָּרַת לְכָל אָדָם, לֹא אָמַר כָּלוּם.

ו. כִּי־צִד בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים: הַמִּכָּה אֶת עֲבָדוֹ בְּכּוֹנָה, וְחָסְרוֹ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַת אֲבָרִים שְׁאֵינָן חוּזְרִין יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְצָרִיךְ גִּטּוֹ שְׁחִירוֹר. אִם כֵּן לָמָּה לֹא נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה אֲלֵא "שֵׁן" (שְׁמוֹת כ"א, כ"ז) וְ"עֵין" (שְׁמוֹת כ"א, כ"ז), לְדוֹן מֵהֵן: מָה שֵׁן וְעֵין, מוֹמִין שְׁבַגְלוֹי וְאֵינָן חוּזְרִין אֶף כָּל מוֹם שְׁבַגְלוֹי שְׁאֵינּוּ חוּזְרִין, יֵצֵא הָעֶבֶד בּוֹ לְחֵירוֹת.

ז. אֲבָל הַמָּסֶרֶס עֲבָדוֹ בְּכִי־צִים, אוֹ הַחֲזוּתָךְ לְשׁוֹנוֹ אֵינוּ יוֹצֵא לְחֵירוֹת, שְׁאֵינָן מוֹמִין שְׁבַגְלוֹי. וְכֵן הַמִּפִּיל שֵׁן הַקָּטָן אֵינוּ יוֹצֵא לְחֵירוֹת, שֶׁהָרִי סוּפּוֹ לְחִזּוֹר.

ח. אֵין יוֹצֵא בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים אֲלֵא עֲבָדִים שְׁמָלוֹ וְטָבְלוֹ, שֶׁהָרִי יִשְׁנָן בְּמַקְצֵת מַצּוֹת; אֲבָל עֶבֶד שֶׁהוּא בְּגִיּוֹתוֹ, אֵינוּ יוֹצֵא בְּרֹאשֵׁי אֲבָרִים.

ט. וְאֵלוֹ הֵן רֹאשֵׁי אֲבָרִים שְׁאֵינָן חוּזְרִין אֲצַבְעוֹת יָדִים וְרַגְלִים

עֲשָׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנִים, וְרֹאשׁ הַחֲטָם, וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה, וְרֹאשֵׁי הַדִּדִּין שְׂבָאָה; אֲבָל הָעֵינִים וְהַשְּׁנַיִם, הָרִי הֵן מִפְּרִשֵּׁין בַּתּוֹרָה. הֵיטָה לֹא אֶצְבַּע יִתְרָה, וְחֲתָכָה אִם נִסְפָּרֶת עַל גֵּב הַיָּד, עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לְחֵרוֹת.

י. הֵיטָה עֵינֹו סְמוּיָה, וְחֲטָטָה עֶבֶד יוֹצֵא בָּהּ לְחֵרוֹת, שֶׁהָרִי חֲסָרוֹ אֶבֶר. וְהוּא הִדִּין לְאַחַד מִרָאשֵׁי אֲבָרִים שֶׁהָיָה בָטֹל, וְאֵינֹו עוֹשֶׂה בֹו מְלָאכָה שָׁאֵם חֲתָכוֹ, הָרִי חֲסָרוֹ אֶבֶר וְיוֹצֵא לְחֵרוֹת.

יא. הִכָּהוּ עַל עֵינֹו וְסִמָּאָה, עַל אֲזָנוֹ וְחֲרָשָׁה עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵרוֹת; הִכָּהוּ כְּנָגֵד עֵינֹו וְאֵינֹו רוּאָה, כְּנָגֵד אֲזָנוֹ וְאֵינֹו שׁוֹמֵעַ אֵין עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵרוֹת.

יב. הִכָּהוּ עַל עֵינֹו וְחֲסָר מְאוּרָה, עַל שְׁנוֹ וְנִדְנָדָה אִם יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֵינֹו יוֹצֵא לְחֵרוֹת; וְאִם לֹא, יֵצֵא לְחֵרוֹת. הֵיטָה עֵינֹו כָּהָה וְחֲסָר מְאוּרָה, אוֹ שְׁנוֹ נִוְדָּדֶת, וְהִכָּהוּ הָאָדוֹן וְהַפִּיל הַשֵּׁן הַנּוֹדָּדֶת, אוֹ סָמָה הָעֵין הִכָּהָה אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּבֵר כָּל שְׁהוּא, יֵצֵא לְחֵרוֹת; וְאִם לֹא, לֹא יֵצֵא לְחֵרוֹת.

יג. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצִבְתָּ יָדוֹ, וְסוּפָה לְחֹזֵר אֵינֹו יוֹצֵא לְחֵרוֹת. תָּלַשׁ בְּזָקְנוֹ, וְדָלְדַל בֹו עֶצֶם מִן הַלְחִי יֵצֵא לְחֵרוֹת, שֶׁהָרִי בָטֹל מַעֲשֶׂה הַשְּׁנַיִם הַקְּבוּעִים בְּאוֹתוֹ הָעֶצֶם.

יד. הַפִּיל שְׁנוֹ אוֹ סָמָה עֵינֹו בְּלֹא כּוֹנֵה כְּגוֹן שְׁזָרַק אֶבֶן לְבִהְמָה, וְנִפְלָה בְּעֶבֶד וְהַפִּילָה שְׁנוֹ אוֹ חֲתָכָה אֶצְבָּעוֹ לֹא יֵצֵא לְחֵרוֹת: שְׁנֵאמָר "וְאִם-שֵׁן עֶבְדוֹ אוֹ-שֵׁן אִמָּתוֹ, יִפֹּל" (שְׁמוֹת כ"א, כ"ז), עַד שְׁיִתְכּוֹן. הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי שִׁפְחָתוֹ, וְסָמָה עֵין הָעֶבֶר שִׁבְמַעִיָּה לֹא יֵצֵא לְחֵרוֹת, שֶׁהָרִי לֹא יָדַע דְּבַר שְׁיִתְכּוֹן לוֹ.

טו. הָיָה רַבּוֹ רוּפָא, וְאָמַר לוֹ כָּחַל לִי עֵינִי וְסִמָּאָה, חֲתַר לִי שְׁנֵי וְהַפִּילָה שִׁחַק בְּאָדוֹן, וְיוֹצֵא לְחֵרוֹת: שְׁאָף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְכּוֹן לְהִזְיִק, הָרִי נִתְכּוֹן לִנְגָע בְּאֲבָרֵי הָעֶבֶד וְלִסְפֵּן בָּהֶן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הֵיטָה שֵׁן הָעֶבֶד כּוֹאֶבֶת, וְהָיָה רַבּוֹ אֶמֶן, וְעִקְרָהּ לוֹ שֶׁהָרִי יֵצֵא לְחֵרוֹת.

טז. הַמִּפִּיל שֵׁן עֶבְדוֹ, וְסָמָה אֶת עֵינֹו הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת בְּשְׁנוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינֹו. וְכֵן כָּל כּוֹיּוֹצֵא בְּזֶה.

יז. מִי שִׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶּן חוֹרִין, וְעֶבֶד שֶׁלִּשְׁנֵי שְׁתֵּפִין אֵינֹו יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, לְפִי שְׁאֵינֹו מֵיחָד לְרַבּוֹ שֶׁחָבַל בֹו. עֶבְדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, אִם חֲסָרֵן הַבַּעַל; אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. וְעֶבְדֵי מְלוֹךְ אֵינָן יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, לֹא אִם הַפִּילָן הַבַּעַל, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ בָּהֶם אֲלֹא פְרוֹת, וְלֹא אִם הַפִּילָה אוֹתָן הָאִשָּׁה, מִפְּנֵי שְׁאֵינָן מֵיחָדִין לָהּ.

יח. יִצְיֵאת הָעֶבֶד בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, נוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, וְאֵין דְּנִין בֹו אֲלֹא בֵּית דִּין סְמוּכִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָנָס; לְפִיכָךְ עֶבֶד שְׁאָמַר לְרַבּוֹ הַפְּלֵת אֶת שְׁנֵי, וְסָמִית אֶת עֵינֵי, וְהָאָדוֹן אוֹמַר לֹא עָשִׂיתִי זֶה פָטוּר: שְׁאִם יוֹדָה מַעֲצָמוֹ, אֵינֹו חַיֵּב לְהוֹצִיאוֹ לְחֵרוֹת בְּלֹא עֲדִים, שֶׁהַמּוֹדָה בְּקָנָס, פָטוּר כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גִּבְעָה: שֶׁכָּל מוֹדָה בְּקָנָס, פָטוּר מִלְּשַׁלְּמוֹ.

הלכות עבדים פרק ו

א. הכותב גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר, ואמר זכה בגט זה לפלוני עבדי יצא בן חורין, אף על פי שלא הגיע הגט לידו: שזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם אמר תנו גט זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, ולא יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו; לפיכך האומר תנו גט זה לעבדי ומת, לא יתנו לאחר מיתה.

ב. הכותב בשטר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין הרי זה יצא לחרות; כתב בשטר אעשנו בן חורין, לא יצא לחרות.

ג. האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר לא עשאני חוששין שמא זכה לו על ידי אחר. אמר כתבתי גט שחרור ונתתי לו, והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עד, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

ד. מי שצוה בשעת מיתתו ואמר, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשים הרי זו שפחה כשהיתה; ואסור ליורשים להשתעבד בה, מפני שמצוה לקיים דברי המת.

ה. וכן אם אמר עשו לה קורת רוח כופין את היורשין, ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה. צוה ואמר שחררה, כופין את היורשין לשחרר אותה.

ו. בששה דברים, שווין שחרורי עבדים לגטי נשים; ובשאר הדברים, הרי הן כשאר השטרות. ואלו הן הששה פסולים בערכאות שלגויים, וכשרין בעד כותי, וצריכין כתיבה לשם המשחרר עצמו, ואין נכתבין במחבר, ואין עדיהם חותמין אלא זה בפני זה; ואחד גטי נשים ושחרורי עבדים, שווין במוליד ובמביא.

ז. פיצד: כל השטרות העולים בערכאות שלגויים, כשרים בכל התנאים שאנו מבארים בהלכות הלואה חוץ מגטי נשים, ושחרורי עבדים. וכל שטר שיש עליו אפלו עד אחד כותי, פסול חוץ מגטי נשים, ושחרורי עבדים, שהן כשרין בעד אחד ישראל, ועד אחד כותי: והוא, שיהיה כותי חבר. ובזמן הזה, שהכותים כגויים לכל דבריהם, אנו למדין מהן לצדוקיין: שהצדוקיין בזמן הזה כמו הכותי באותו הזמן, קדם שיגזרו עליהם שיהיו כגויים לכל דבריהם.

ח. בגט אשה הוא אומר "וכתב לה" (דברים כד, א; דברים כד, ג), לשמה; ובגט שחרור הוא אומר "או חפשה לא נתן-לה" (ויקרא יט, כ), עד שיכתב לשמה. בגט אשה הוא אומר "וכתב . . . ונתן" (דברים כד, א; דברים כד, ג), מי שאינו מחסר אלא נתינה יצא הכתוב במחבר ואחר כך קצץ, שהרי הוא מחסר קציצה ונתינה; ובגט שחרור הוא אומר "נתן-לה", לא יהיה מחסר אלא נתינה.

ט. אחד גטי נשים ושחרורי עבדים, אין חותמין עדיהם אלא זה בפני זה. וכבר בארנו טעם הדבר בהלכות גרושין.

י. וכיצד הן שווין במוליד ובמביא: שהמביא גט שחרור בארץ ישראל, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ובחוצה לארץ, אם אין עדים לקימו, ואמר השליח בפני נכתב ובפני

נחתם זה הוא קיומו ; ואם בא האדון וערער אחר כך, אין משגיחין בו כמו שבארנו בגטי נשים.

יא. כשם שהאשה עצמה מביאה גטה, ואינה צריכה לקימו, הואיל והגט יוצא מתחת ידה כך העבד ששטר שחרורו יוצא מתחת ידו, אינו צריך לקימו. וכשם שהאשה אומרת בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה עליה כמו שבארנו במקומו כך העבד שהביא גט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם, נאמן על אותה הדרך ואינו צריך קיום.

יב. כל הפשר להביא גט אשה, מביא גט העבד ; והעבד מקבל גט לחברו מיד רבו שלחברו, אבל לא מיד רבו שלמקבל.

יג. הפותב שטר ארוסין לשפחתו, אף על פי שאמר לה צאי בו לחרות, והתקדשי בו אין בלשון הזה לשון שחרור, ואינה מקדשת ולא משחררת.